

Duhovnik - pisatelj je pri Slovencih tipična prikazen. V tem oziru je naše slovstvo slično nemškemu, kjer opazimo od Lutra gori tradicionalnost pastorske hiše. Slovenski duhovnik-pisatelj je pa vedno izrazita literarna osebnost, nikoli član literarne tradicije in stanovskega miljeja. Poleg lokalnega naturela kaže slovenski duhovnik-pisatelj vselej še izrazito samostojno umetniško naziranje. Ne eden ni hodil k tovarišu-duhovniku v šolo, dočim je Funtek s pridom pel v Gregorčičevem tonu, Kristan rasel v drami iz Medveda, Gangl teknil s Finžgarjem v prirodnem gorenjski flori.

Peter Bohinjec je ostrerezano literarno obličje. Bohinjec je po telesu orjak, Gorenjec. Konj ga je svojčas sunil in pri skoku iz vlaka se je bil enkrat poškodil, sicer ne pozna bolezni. V Bohinjevem obrazu je značilna neka otroško-trmasta poteza krog ust, kadar govori, in katere si jaz ne morem prav razložiti. Kretenj Bohinjec nima, pač

pa dostojanstvo župnika v glasu in nastopu, in je veder brez sence nervoznosti.

Rodil se je Peter Bohinjec 21. februarja 1864. na Visokem pri Kranju iz globokoverne obitelji. Študiral je gimnazijo v Ljubljani in maturiral l. 1884. s sošolci, pesnikom Gestrinom, sociologom dr. Krekom, svetnikom dr. Pernétom i. dr. Izvolil si je duhovski stan. V bogoslovnici je dopisoval s tovariši drugih zavodov, z dr. Medvedom v Mariboru, Ignacijem Kraljem v Gorici in s Čehi. Živahen sodelavec je bil internemu »Cirilskemu društvu« v bogoslovju, pisal je tudi v »Vrtec«, »Škrat«, »Rogač« in »Ljubljanski Zvon«. L. 1888. je pel novo mašo. Prvo službo treh mesecev je služil v Bohinjski Srednji vasi. Tu je postal so-trudnik »Dom in Sveta«. Iz Bohinja gre Bohinjec v Dobropolje. Pri osemdesetletnem župniku V. Sežunu opravlja veliko faro, se seznani z učiteljsčnikom Jakličem, poznejšim Podgoričanom. Tu napiše »Vodnika« za »Knjižnico družbe Sv. Cirila in Metoda«. Iz Dobropolj, odkoder podlistkuje v »Slovenca«, gre za kaplana na Vrhniko, kjer ostane tri leta in osem mesecev kot dekanijski administrator po rajnem I. Koprivnikarju, ki je Bohinjca krstil. Z Vrhnike gre v Trnje za kurata. Z Zupanom ustanovi v Št. Petru rajfajznovko, sezida brez konkurenčne obravnave, brez inženirja in polirja lepo kuratsko cerkev v Trnju in je na tem, da pride za urednika »Domoljuba«. To se ne zgodi, pač pa dobi faro Horjul, katero socialno prenovi. V tistih dneh napiše tipičnega »Svedrca«. Po petih letih mu podelijo faro Škocijan pri Mokronogu, kjer skoz deset let deluje na socialnem, političnem in gospodarskem polju, dočim pero rjavi. Odtod gre v Duplje, potem ko je v osmih dneh sestavil »Škocijancem za spomin in slovo« »Zgodbe fare Škocijan«. V Dupljah zida in piše za »Gorenjca«, »Dom in Svet«, »Mentorja« in »Družbo sv. Mohorja«. Potoval je Bohinjec po Italiji, Francoskem, po Bosni, Češkem in Slovenskem. Za svoje narodno delo si je pridobil častno občanstvo v Št. Petru na Krasu in v Horjulu. S svojimi spisi si je priboril ime znanega slovenskega pisatelja in pripovednika. Čital je Bohinjec poleg drugega zlasti Gogolja, Turgenjeva, Šenoo, Jurčiča, Levstika, Tavčarja, Sv. Čecha, Beneša-Trebizskega i. dr. S prevodi je dokazal izredno spretnost priboriti si tuje jezike, francoski, italijanski, češki, ruski

in se je bavil poleg literarne zgodovine tudi z jezikoslovjem.

Bohinjčevega dela posebnosti so žilavost, pridnost in skoroda žurnalistiška vsestranost. Bohinjec je pripovednik, zgodovinar, dramatik, potopisec, literarni zgodovinar, življenjepisec, cerkveni govornik, podlistkar, politični dopisnik, prelagatelj, mladinski pisatelj in pesnik v vezani besedi pri publikacijah: Dom in Svet, Ljubljanski Zvon, Vrtec, Angelček, Mentor, Zora, Duhovni pastir, Izvestja muzejskega društva, Knjižica za mladino, Slovenec, Slovenski Narod, Domoljub, Gorenjec, Škrat, Rogáč, Matica Slovenska in Družba sv. Mohorja.

Epohalen je njegov prevod Didonovega »Jezusa Kristusa«; njegov »Valentin Vodnik« je izredno zadovoljil, hvalevredna je knjiga »Zgodbe škocijanske fare«, idealno nesebična je njegova započeta zbirka zbranih spisov v dveh zvezkih.

* * *

Bohinjec je rojen epik. Njegov umetniški nazor je realizem. Imamo realista Jurčiča, imamo realista Kersnika. Bohinjec ni ne Jurčič, ni ne Kersnik. Četudi priznamo, da se je učil pri Jurčiču in da je teknil v »Ljubljanskem Zvonu« s Kersnikom, bo še pridnejši literarni zgodovinar težko zasledil pri Bohinjcu sledove, da bi bil kje odvisen od katerega teh dveh. Bohinjec ni epigon Jurčičev, ni realist v zmislu Kersnikovem, Bohinjec je prehodnik iz starega psevdorealizma v realizem naših dni. Bohinjec je izraz literarnega evolucionizma devetdesetih let, je problematična literarna osebnost, ki ji ni mogoče najti specifične, klasifikacijske formule, književne definicije. Bohinjec piše v vsaki novi povesti novega Bohinjca. In če je njegovih psevdonimov¹ trikrat toliko, kolikor egipčanskih nadlog, Bohinjec si je zvest in svest si, da sodi pod eno povest Dovič, pod drugo Velimir, Proto Konec, Krešimir etc.

Kolikor Bohinjčevih spisov, toliko novih snovi, nikjer se ne ponavlja. Pri branju Bohinjčevih povesti vstaja čustvo, kakor da se pesnik tekom pripovedovanja vsebolj ohlaja, da izgublja sam zanimanje za predmet. To čustvo je povzročeno: bogastvo motivov, predstav, miljeja, ubija v pesniku negovanje posameznih delov in delcev. Bohinjec je kakor mati kočarica. Ljubi svoje številne otroke. Toda preveč jih je, da bi šla vsakemu posebej kri brisat, kadar si obtolče nos.

¹ P. Bohinjec se je podpisoval: Pokokrjan, P-B-c, B-c, P. B., —c, B., B-h-c, Velimir, V-l-m-r, J. M. Dovič, Proto Konec, Proto Konec iz Srednje vsi, Krešimir, Veliček, Maležev, Rak, Obad, Burač, Branibor itd. — Ur.

Formalno označen je Bohinjec pisatelj historičnih in kmečkih novel. Njegove zgodovinske povesti so: »Najmlajši mojster«, »Za staro pravdo«, »Zadnji Gospod Kamenski«, »Pod rimskim orlom«, »Za poklicem« in »Glagoljaš Stipko«.

Nekaj prav formalnega Jurčičevega vpliva kaže Bohinjec v svojih zgodovinskih povestih. Tako se poslužuje v Jurčič-Scottovi maniri tipičnega motto na čelu poglavij, tako riše značaje in lica groteskno, dasi drugod karakterizira samo z ostro črto n. pr. starca Kumberga v »Najmlajšem mojstru«, kako da rad mlada dekleta boža; tako ustvari v »Najmlajšem mojstru« milje kaj sličen onemu iz Jurčičeve »Hči mestnega sodnika«, ali v »Zadnjem gospodu Kamenskem« milje kaj sličen turškemu navalu v »Juriju Kozjaku«.

Dočim pa se drži Jurčič krčevito shematizma fabule in operira s tipi in tipičnimi scenami, je Bohinjcu fabula postranska reč in okoliščina vse, bodisi da v najpodrobnejše formalitete opiše in uprizori obrtniško sejo, sodnijsko obravnavo, komisarsko sejo in celo dobesedno osnuje celo pridigo. Kjer se je Jurčič izognil bistvu romana v Scottovem stilu, kjer zanemari historično folkloristiko, tam zastavi Bohinjec in oživetvori pred bralcem gotove dramske scene, ki suponirajo globoko znanje in moč, zatopiti se izredno živahno v življenje pozabljenih dob, v situacijo časovno oddaljenih dogodkov. Vse Bohinjčeve zgodovinske povesti se odlikujejo po tej izredni nazornosti, da ne rečem realistik, kajti deloma gleda Bohinjec pretekle čase preveč iz sebe, v luči svoje dobe. (Oskrbnikov sin!) Slučaji, ki jih navedem, niso v kvar pisateljski vrednosti Bohinjčevi. Časovno je mogel Bohinjec — vkolikor morem soditi po značaju njegove lastne mu epične koncepcije — voliti tedaj dvojno pot. To, katero je ubral, ali pa pot »starinarskega« romana, ki je vsaj tako malo realna kakor roman preteklih časov z znakovni sedanje dobe. Značilni dokazi za deloma prenesen historični milje so: »Najmlajši mojster« je pisan direktno iz Vrhovčevih »Ljubljanskih meščanov«, refleksivni del je Vrhovec, nazor historika o pretekli dobi. Bohinjec ni predelal dobe v sebi, je samo Vrhovca, historika. Še lepši je slučaj, ko Bohinjec v »Zadnjem gospodu Kamenskem« govori o raznih zdravilnih zeliščih in škorpiončkih v potoku. To so kurioznosti Valvasorjeve, za katere Gorenjec ne ve, ki škorpiona ne pozna, ker ga na Gorenjskem ni. Bohinjec je s tem zanesel Valvasorja v l. 1470. Tudi pridiga v »Stari pravdi« je presneto podobna onim Bohinjčevim, ki jih je priobčil v »Duhovnem pastirju«.

dasi me živo spominja in jo tudi smatram za parafrazo pridige p. Rogerija Ljubljanačana.

Zelo naivno se mi pa zdi, da uporabi Bohinjec po Valvasorju že od Cegnarja sem znano turnirsko vrečado kranjskega junaka Ravbarja. Tu Bohinjec pač že objestno ironski udari zgodovinskemu čutu v obraz in je sličico umeti zgolj ko pendant k Levstikovemu Krpanadi.

Bohinjec je sicer s pridom bral poleg Jurčiča, Trebizškega, je Svatopluka Čecha celó prevajal. Vendar ni zaslediti pri njem — izvzemši rahlo Jurčiča — odvisnosti, tujege vpliva, dasi se takega vpliva baš Slovenec-pisatelj redko vseskozi ubrani. Za Jurčiča vemo, koliko mu je dal Scott, Sienkiewicz vpliv na naše najboljše pisatelje je očitviden: Bohinjec teh vplivov ne pokaže.

To je vrlina. To more biti tudi hiba in zamerim Bohinjecu, da ni Turgenjeva, katerega je bral, vneteje študiral, kakor ga je, da ne imenujem manjših, Ks. Meško.

Meni se zdi, da so bili Bohinjecu vsi pisatelji, katere je bral, le nekako izpodbudno čtivo, nekaka meditacijska priprava, nikoli pa literaren objekt študija v lastne pisateljske namene. Iz te Bohinjeve lastnosti si razlagam zabrisanost vsebinske konture, nekako razsekanost dejanja. Če je namreč človeku, ki je bral Jurčiča n. pr. ali Šenoo, še po letih mogoče povedati brez težav »vsebinsko« povesti, je to pri Bohinjevih povestih nemogoče. Dva slučaja. »Najmlajši mojster« vsebuje ljubezensko zgodbo najmlajšega mojstra in mlade vdove Tramterice, prikrite Luteranke in vročekrvne žene, ki je celo v jezi svojega otroka utopila. Iz tega vzrastejo zapreke združitvi. Končno dobi mojster Matija vdovo. Toda, kako jo dobi, tega ni lahko povedati, ker sliči tu dejanje dejanju francoskih intrigantskih iger.

»Za staro pravdo« zopet je le velika ekspozicija, prvi del povesti, drugi del Bohinjec samo označi: Tako je povest zanimiv kontrast »Seljački buni«.

Karakterističen primer Bohinjevega koncipiranja historičnih povesti se mi zdi »Pod rimskim orlom«. Tu ni imel pisatelj na izbiri žanrskih motivov. Da bi pa Bohinjec te poiskal, kdajkoli študiral folkloristiko dobe tako natančno kakor n. pr. Finžgar Bizanc, ni treba niti omeniti. Jasno je tedaj, da brez tega študija Bohinjec v tej povesti ni imel baš svojega najbistvenejšega gradiva, in bil tako primoran, obdelati dano snov v načinu tradicije: vdelati je moral v politično ozadje, v staatsaktionski upor novelistično, hauptaktionsko jedro. Jasno je, da stopi, pri taki shematični preprostosti zgradbe, hiba jasneje na dan. Upor ni v svojih vzrokih dovolj eksponiran, na-

dalje ni upotrebljen ko vzrok zapletka v dejanju ljubezenske fabule. Med uporom in fabulo (Kalcencij, Blonij in »nauportska nimfa«) zija brezdnost, ki ga Bohinjec ni premostil, bodisi vsaj formalno s tem, da bi bil glavne osebe fabule prikazal ko odločilne faktorje v uporu, bodisi, da bi bil osebe psihološki poglobil, motiviral nagibe njih dejanja. Cela povest napravi vtis zanimive historične monografije, brezbarvne, umetniški hladne in brez potrebnih leposlovnih poant.

Čut hladnosti pusti v človeku tudi »Glagoljaš Stipko«, dočim utriplje iz »Zadnjega gospoda Kamenskega« in iz povesti v 3 delih (povest obsega dobo šestdesetih let) »Za poklicem« neprimerno več življenja, umetniškega čuvstvovanja, kakorkoli išče Bohinjec tudi tu premalo vzročnost med datimi, ki mu jih nudita zgodovina in arhiv.

Vkoliko se je v zadnji svoji veliki zgodovinski sliki v »Veliki Grog in drugi« (Malo Murnika ka-li v naslovu!) Bohinjec poglobil v psiho rokonjačev, ne vem, ker dela ne poznam, ki je še v manuskriptu. Vsekako je snov zelo vabljiva in bo povest tudi »vlekla«.

Še jasneje kažejo vse stilistične in arhitektonske Bohinjeve lastnosti in znake njegove daljše kmečke povesti, ki so: »Jarem pregrehe«, »Na nepritrjenih mostnicah«, »Kovač in njegov sin« i. dr. Analogno ko v zgodovinski povesti vidim tudi tukaj Bohinjca nekakega prehodnika od Kersnika k Finžgarju, bodisi jezikovno, bodisi vsebinsko iz Kersnikove kmetske v novejšo kmetsko-socialno povest.

Bohinjec koncipira tudi v kmetski povesti podobno kakor v zgodovinski. Tam mu je material zgodovinska knjiga, tu mu je bogato poznanje ljudskega življenja. Tam bi se morda izpisal, tu se ne more. Tam vidi bistveno vrednoto v zgodovinskih datih samih, tu pozabi prav analogno nad bogastvom narodnih momentov, situacijskih motivov, grotesknih žanrskih slik, strukturo fabule, psihološko argumentacijo, novelistično gradacijo, enotnost tona, umerjenost pripovednega niveliranja, skratka: Bohinjec zmeče lapidarno iz ogromnega kupa kamenja stavbo — da karakteriziram z ostrimi konkretnimi podobami —, ki imponira po kvaliteti najlepših delov, kamenov, ki pa kaže deloma nepojmljive nedostatke poštene hiše. Zidal bi hišo vsakdo, če pa kamenja nima. Jaz ga imam dovolj. Stavbo naj liči polirski človek, ki kamenja nima. Loti se Bohinjec dela sicer zelo vneto. Če je n. pr. v »Kamenskem« dvoje prvih poglavij izredno živahno zarisanih, zapeljivo umetniški eksponiranih, tedaj je prvo poglavje povesti »Na nepritrjenih mostnicah« naravnost klasično, da

ne vem, bi se li čudil konkretnosti oseb, ali situacijski komiki, ki — posebej poudarjeno — ni optimističen humor, nego resnosti prikladna komika obešenjakov.

Svoj izreden pisateljski talent pa dokazuje Bohinjec v opisovanju narodnih motivov, ki so: kravja kupčija na kmetih, kmetijski sejm z odpustki, vraže i. sl., in da posebej omenim še klasično, da narodno pismo dekleta fantu, kakor najde nedosežen vzorec, kdorkoli bo hotel pisati slovensko kmetško povest, v pismu Polonice. (Dom in Svet IX. 202.)

Jezik Bohinjčevih kmetških povesti je govor ljudstva, je folklor Kranjske po Notranjskem in Gorenjskem. Z ozirom na zadnje je Bohinjec Finžgar pred Finžgarjem z gorenjskimi izrazi: voglariti, ozara etc. Če je res, da je metafora znak pisateljske osebnosti, tedaj je Bohinjčeva figura zelo značilna: vsedla se mu je v srce, ko klop v kožo, prebrali smo mu rebra, ne orjeva prav dobro skupej i. sl. Imponirajo mi ostro poantirani stavki, s kakršnimi zaključuje Bohinjec svoja poglavja. N. pr. Dekle, ki je bilo obsojeno, da pometa Ljubljansko ulico — kar ni bila šala v tisti dobi — pravi: »Oh, kako je lep! Pet ulic bi šla zanj pomest, če bi bil moj!« To je mesto vredno onega pasusa o Heleni pri Homerju. Zelo čuvstven in prikladen se mi zdi zaključek: »Na jablani pri oknu je čepela vrana . . . ter kričala: vrá-ag, vrá-ag!«

Vpričo teh vrlin kaže Bohinjec večkrat notranje hibe, ki smo jih že omenili. Vrh teh odbija — vsaj mene — nekak cinizem, ki deloma zaveje iz njegovih krajših povesti, posebno pa iz povesti »Jarem pregrehe«. Nečem se spotikati nad motivom — incestus — kakor se je očitvidno svojčas odbornik »Matiice Slovenske« urednik g. Kržič, vendar je nekaj v »Mešetarju«, kakor se je povest prvotno zvala, kar odbija. Pisatelj ne vzbudi dramatičnega sočutja z glavnim junakom in obenem tekom pripovedovanja pozabi vzdržati bralca v nekakem odpornem čuvstvu proti njemu. Brez zadostne motivacije, pusti končati »mešetarja« v enem stavku, kakor v baladi. Če se je končno, recimo, posrečilo pisatelju, da vzbudi v nas odpor do Ceneta, ta hip, ko izvemo, da je to bil brat Polonice, nam Bohinjec ta odpor izpodbije in vzbudi v nas mučno negotovost, da li ni bil Cene preje žrtev nego zlobnež. Ali je Bohincju tudi romantična ironija lastna?

Tudi v povesti »Na nepritrjenih mostnicah« in zlasti v povesti »Kovač in njegov sin« je Bohinjec z ozirom na glavnega junaka krivičen. Za ves svet ne najdem soglasja ne tu, ne tam med

krivdo in med življenjem — izgubljenim. Tudi ni za moj okus prav nič na mestu v »Kovaču« tisti zaključek v resignaciji in pribežališču v samostan. Bohinjec je izredno srečno zaoral v prvi in drugi povesti v problem, vreden velikega socialnega romana ali morda romana v žanru Dickensovega »Davida« ali Daudetovega »Jark-a« pa je podlegel shematičnosti večerniških povesti in omlednemu svetobolju . . . Nepoznana mi je Bohinjčeva socialna povest »Na prelazu«, ki še ni tiskana.

Ko pisatelj kratkih kmetških in zgodovinskih črtic je Bohinjec dober podlistkar, ki naslika zdaj humoristično anekdoto, zdaj domač tip, potovko, »inteligentno« v mestu izlikano kmetško »gos«, komično situacijo snubca, zdaj zopet aktualno kolidarsko dogodbico v stilu znanega »Svedrca«, zdaj zopet zgodovinsko malenkost iz Valvasorja, poleg že navedene vrečade, storijo božičnega večera ob potoku sredi gozda, ki nosi pri Valvasorju kaj nedostojno ime.

Značilno pa je, da se Bohinjec ne enkrat ne ponavlja pri vsem bogastvu take drobnarije, kakor: Ustavljenci oklici, Trije zdravniki, Kako bo, Žganjar, Izkoriščevalci, Oskrbnikov sin, Zaigrana vas, Veternikova Mina, Tega je majolka kriva, Z diplomo in brez diplome, Po moži se ji toži, Je tako, je i. dr. Povsod kaže Bohinjec pri izbiranju motivov srečno roko, zajema neposredno iz ljudstva. Kot tak more biti še poznim naslednikom izpodbudna zakladnica. Ni brez pomena, če sta za njim povzela motiv Marijine hčere Finžgar in Kraigher.

Posebne vrste je Bohinjčeva novela v pismih »Volja in nevolja« (Dr. Fr. Lampe jo je prekrstil malo primerno iz »Z voljo in brez volje«). Bohinjec-Krešimir piše in prijemlje vesti od svojega prijatelja, sošolca, akademika Radoslava (Gestrina). Vsebina teh pisem je življenje, življenje slovenskega duhovnika in visokošolca, je filozofija življenja, je izraz krščanskega nazora in svetovnega nazora, je klasična slika filozofske perspektive z vidika duhovnikovega in z vidika človeka, ki je šel v tujino, živi v tujih vplivih in reflektira o ožji domovini in pride končno, spravljen z Bogom domov umret. Pisemski poemi te vrste so v svetovnem slovstvu mejniki-kameni kulturni, pa najsi jih piše Rousseau, Goethe, Stritar ali doktor Debevec. Bohinjec je v tej obliki napisal po moji sodbi svoje dozda najzrelejšo delo in dokazal, da more pisati modern stil in da more biti tudi filozofski pripovednik. Ne bom ocenjeval dela, ki je vredno, da ga bere vsak duhovnik, vsak akademik. Le to pripomnim, da se mi zdi brezmejno

hladna brezproblemnost in brezidejnost »Škrjančkov« vpričo Bohinjčevih »moralnih pridig« v »Volji in nevolji.« * * *

Izredno pisateljsko marljivost Bohinjčevo dokazuje njegovo vsestransko literarno delo, bodisi da je delal ko mladinski pisatelj v okviru »Vrtčevega« miljeja, bodisi da je sotrudnik »Duhovnega pastirja«, bodisi da prevaja iz francoščine, češčine, italijanščine in ruščine, bodisi da piše o Levstiku, o Gregorčiču, o Vodniku ali Prešernu, bodisi da živo pripoveduje ko popotnik, ali ko avtodidakt stika za zgodovinskim materialom v prid zgodovinskih izveštij in zgodovinskega, domačega slovstva. Kdor toliko napiše, mnogo dobrega napiše. In Bohinjec bo napisal še mnogo. V zadnjem času se vneto bavi z narodno igro. Omenim ponovno

igranega »Štempiharja«. Ne dvomim, da bo študij dramske tehnike vplival blagodejno na Bohinjca pripovednika . . . * * *

In zdaj sem si na jasnem z Bohinjcem. Bohinjec je v svojem petdesetem letu tolika pisateljska osebnost, da more v svojem petdesetem letu ustvariti povest, vredno vsebinsko svetovne Sheehanove »Moj novi kaplan«. Njegova »Volja in nevolja« mi je porok za stil in obliko, njegova narodna zakladnica, bogato življenje izkušenj, poznavanje ljudi in njihovih teženj mi poročijo za vsebino in jedro. Njegova uprav mladeniška marljivost mi daje gotovosti zavest, da si bo napisal za petdesetletni jubilej spomin, najbolj vreden njegovega plodnega življenjskega dela, monument, pesniški umotvor, čigar glavni junak naj bo — on sam . . .

IZIDOR CANKAR: VERSKA PODOBA.

Nekaj nejasnega je v tej besedi: verska podoba. Mi verniki pričakujemo od slike, da nam, ne vem kako, vendar z vso sijajno močjo umetnosti razodene nedopovedljivo lepoto naše vernosti, da nam s svojim nebeškim idealizmom še bolj podžge veliki, pekoči ogenj našega religioznega čutenja, da nas s težko težo svoje nepojmljive resničnosti potisne na tla, kamor spadamo, kajti kadar stojimo pred versko podobo, hočemo govoriti z Bogom; ne govoriti, poslušati hočemo. Tako si mislimo in vedno nanovo mislimo, kadar prejmemo naročeno versko

podobo in kadar stopimo prvič v ravnokar poslikano cerkev; vedno iste trpkosti razočaranja. Kaj je to? Ali ne znamo več slikati verskih podob? Zakaj ne znamo? Saj smo doživeli renezanso umetnosti in versko mišljenje je kakor v vseh velikih ljudeh našega časa, tako zlasti v umetnikih vedno globlje, versko čutenje vedno intenzivnejše? Kaj je z versko podobo?

Namesto da analitično določujemo obseg tega pojma, bo morda bolje, če uberemo nasprotno, deduktivno pot, če poiščemo pri preteklosti odgovora. Prva številka Dom in Sveta prinaša vrsto slik, ki predstavljajo Rojstvo ali podoben dogodek. Vse te slike veljajo za religiozne, ne le zaradi svojega predmeta, temuč tudi zaradi rabe. Nastale so v razmaku skoro 300 let (1300—1600). Predmet je ostal ves čas isti, tudi osebe so iste in njih medsebojno razmerje, toda razlika med slikami je od ene do druge tako jasna, da je ni mogoče prezreti; če pa primerjamo prvo, ki stoji na začetku našega članka, z zadnjo, opazimo, da je način upodabljanja postal tako različen, da komaj opazimo istost predmeta. Ne moti nas samo napredek tehnike, risarske in slikarske spretnosti, temuč vidimo resnične notranje razlike. Predmet je za vsakega teh slikarjev, dasi se vsi naslanjajo na tradicionalno povest, imel nekoliko drugačno vsebino in je zahteval nekoliko drugačno rešitev.